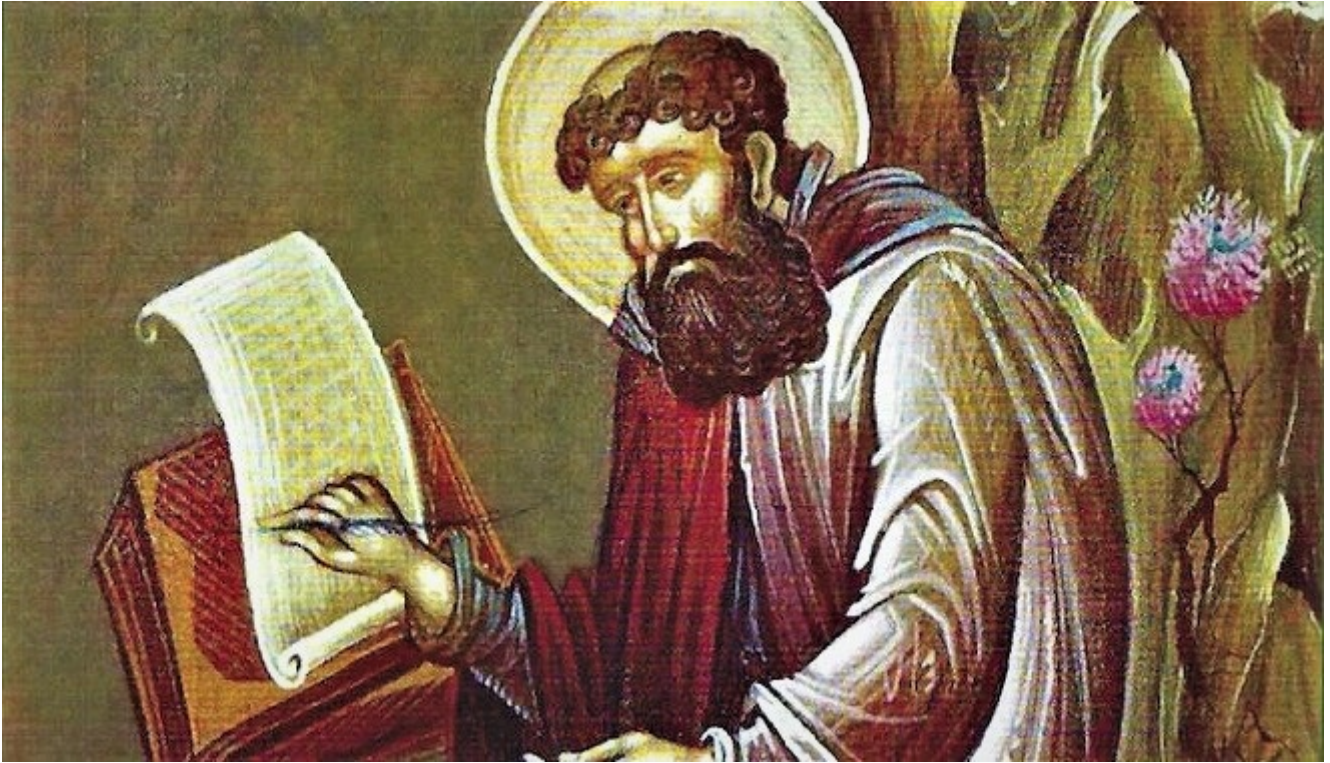

Η θεολογική μορφή του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά

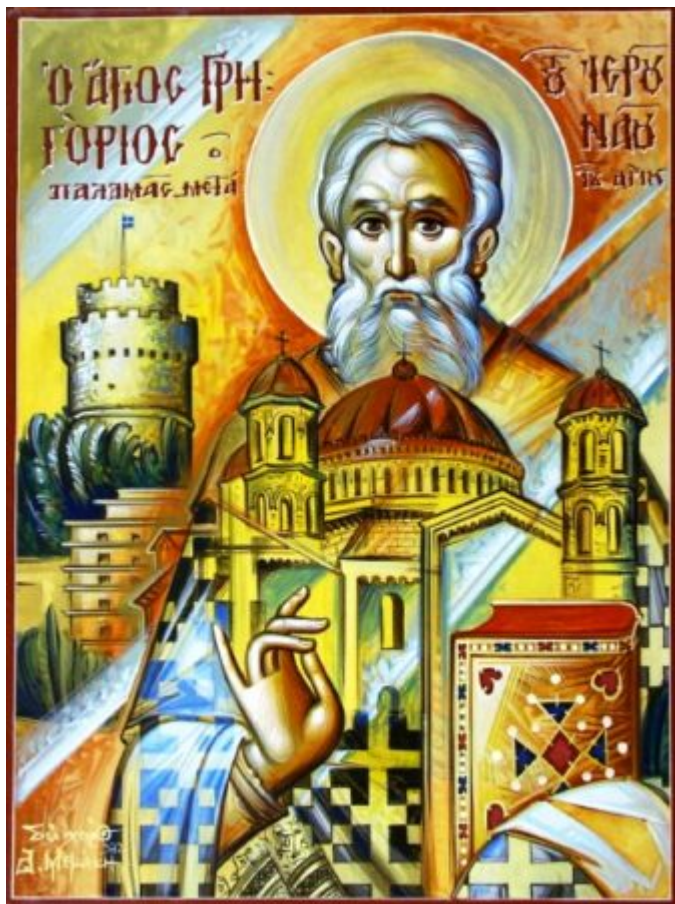
[Ορθοδοξία](#) / [Θεολογία](#)

[Μητροπολίτης Ζιμπάμπουε Σεραφείμ](#)

«Τη αυτή ημέρα, Κυριακή δευτέρα των Νηστειών, μνήμην επιτελούμεν του εν αγίοις πατρός ημών Γρηγορίου Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, του Παλαμά» (Τριώδιον, έκδοση Αποστολικής Διακονίας, σελ. 181).

Η σημερινή εορτή της Εκκλησίας μας είναι αφιερωμένη σε μια από τις μεγαλύτερες πατερικές της μορφές, στον άγιο Γρηγόριο Παλαμά, που με το θεολογικό του έργο αντιμετώπισε αποτελεσματικά κακόδοξες αντιλήψεις για την Ορθόδοξη διδασκαλία περί της θεότητας της αγίας Τριάδος, διαφυλάσσοντας έτσι τον πιστό λαό του Θεού στην υπόθεση της προσωπικής επιτεύξεως της εν Χριστώ σωτηρίας του.

Ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1296. Σε ηλικία επτά χρονών έμεινε ορφανός από πατέρα. Έστω όμως πρόωρα νεκρός ο πατέρας του, η προσωπικότητά του ήταν τόσο σπουδαία που λειτούργησε θετικά για το ορφανό παιδί του. Ο μακαριστός πατέρας του μικρού επτάχρονου ορφανού αγίου Γρηγορίου, Κωνσταντίνος, υπήρξε δάσκαλος του αυτοκράτορα Ανδρονίκου Γ΄, ήταν επίσης αυτοκρατορικός σύμβουλος και τακτικό μέλος της Συγκλήτου (ένα πολιτικό σώμα με συμβουλευτικό όμως χαρακτήρα, κάτι παρόμοιο με τη σημερινή Βουλή, που συνήθως τα μέλη του τα διορίζει ο αυτοκράτορας). Έτσι η πρόνοια του Θεού βοήθησε ο ορφανός Γρηγόριος να έχει ως προστάτη του τον ίδιο τον αυτοκράτορα, ο οποίος φρόντισε να έχει τους καλύτερους δασκάλους και να πάει στα καλύτερα σχολεία. Η εκπαίδευσή του συνεχίστηκε με τη φοίτηση του στο Πανεπιστήμιο Κωνσταντινουπόλεως, όπου παρακολούθησε ελεύθερες σπουδές και φιλοσοφία. Μάλιστα διακρίθηκε τόσο πολύ στις Πανεπιστημιακές του σπουδές, που σε ηλικία 17 χρονών του ανατέθηκε να ετοιμάσει ομιλία για τον Αριστοτέλη, με ακροατήριο τον αυτοκράτορα, αξιωματούχους της αυτοκρατορίας κι αρκετούς ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών. Τόσο πολύ εντυπωσίασε με το περιεχόμενο του λόγου του, ώστε ο τότε διευθυντής του Πανεπιστημίου Κωνσταντινουπόλεως, ο διάσημος θεολόγος και φιλόσοφος Θεόδωρος Μετοχίτης, απευθυνόμενος στον αυτοκράτορα Αδριανό Β΄, παρατήρησε με θαυμασμό για τον νεαρό Γρηγόριο: «και Αριστοτέλης αυτός, ει γε περιών, παρήν επήνεσεν αν».

Θέλοντας όμως, ο νεαρός Γρηγόριος, ν' ασχοληθεί αποκλειστικά, θεωρητικά και βιωματικά, με τη μελέτη του Χριστιανισμού και την προσευχή, απογοητεύοντας τον αυτοκράτορα, που τον προόριζε για κάποιο ανώτατο πολιτικό αξίωμα, εγκατέλειψε τις σπουδές του στο Πανεπιστήμιο κι αφοσιώθηκε στο Μοναχισμό, πείθοντας μάλιστα και τα μέλη της οικογένειάς του (την μητέρα του και τα τέσσερα του αδέρφια) ν' ακολουθήσουν το παράδειγμά του.

Μετά από δεκαετή παραμονή σε μοναστήρια του αγίου Όρους (Βατοπεδίου και Μεγίστης Λαύρας), σε ηλικία 30 χρονών χειροτονήθηκε στη Θεσσαλονίκη διάκονος και πρεσβύτερος. Ακολουθώντας συνέχισε τον αυστηρό μοναχικό βίο για μια πενταετία στη Βέροια, για να επιστρέψει πάλι στο άγιο Όρος και να αναλάβει σε ηλικία 39 χρονών ηγούμενος της Μονής Εσφιγμένου, στην οποία ανήκαν περισσότεροι από 200 μοναχοί. Φαίνεται όμως ότι οι μοναχοί του δυσκόλευαν τη ζωή, διότι γρήγορα προτίμησε ν' αποχωρήσει στο ησυχαστήριο του αγίου Σάββα.

Την ίδια περίοδο (1335-40) εμφανίστηκε, πρώτα στην Κωνσταντινούπολη και μετά στη Θεσσαλονίκη, προερχόμενος από την Ιταλία, ο ελληνικής καταγωγής μοναχός και φιλόσοφος Βαρλαάμ ο Καλαμβρός, ο οποίος, με τις ομιλίες του, απέκτησε φήμη δεινού φιλοσόφου και θεολόγου. Μεταξύ άλλων, ο Βαρλαάμ, με γραπτές και προφορικές ομιλίες, αμφισβητούσε την ορθοδοξία και τον τρόπο προσευχής των ησυχάζοντων μοναχών του αγίου όρους (τη νοερά προσευχή). Ο άγιος Γρηγόριος ανέλαβε ν' απαντήσει θεολογικά στις κατηγορίες του Βαρλαάμ, γράφοντας μια σειρά εννέα βιβλίων με τον τίτλο «Υπέρ των Ησυχάζοντων». Το πρόβλημα που έθετε ο Βαρλαάμ δεν ήταν τόσο απλό όσο φαινόταν στην αρχή, μια διαφορετική άποψη για ένα επί μέρους θεολογικό θέμα του πρακτικού βίου των μοναχών. Στην πραγματικότητα, ο Βαρλαάμ προσπαθούσε να διαστρεβλώσει βασικές πτυχές της Ορθόδοξης Θεολογίας, όπως η διδασκαλία της Εκκλησίας περί εκπορεύσεως του αγίου Πνεύματος, περί της γνώσεως του Θεού και περί της θέας του θείου Φωτός.

Η διένεξη αυτή είναι γνωστή στην Εκκλησιαστική Ιστορία ως "Ησυχαστική Έριδα" και κράτησε για 25 χρόνια (1335-1360).

Η πρώτη φάση της έριδος έληξε το 1341 με την καταδίκη του Βαρλαάμ από Σύνοδο στην Κωνσταντινούπολη. Κατά το ίδιο έτος, πριν περάσουν ελάχιστοι μήνες, κατά τη δεύτερη περίοδο της έριδος (1341-1347) ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, με τον ξαφνικό θάνατο του αυτοκράτορα Ανδρονίκου Γ' το 1341, καταδιώχθηκε από τους πολιτικούς προστάτες του Βαρλαάμ, για να καταλήξει τελικά στις φυλακές των ανακτόρων στην Κωνσταντινούπολη. Ευρισκόμενος στη φυλακή, του επιβλήθηκε από Σύνοδο της Κωνσταντινουπόλεως το 1344 η ποινή της εκκλησιαστικής ακοινωνησίας. Εναντίον του ήταν ακόμη κι ο τότε Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ιωάννης Καλέκας, ο οποίος φαίνεται να είχε παρασυρθεί και

εγκολπωθεί τις κακόδοξες θέσεις του Βαρλαάμ. Ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, απτόητος, με πίστη στο Θεό, συνέχισε με επιστολές να μάχεται για την υπόθεση της Ορθοδοξίας, συγκρουόμενος ανοικτά με τον Πατριάρχη Καλέκα, που τελικά με την αλλαγή των πολιτικών πραγμάτων και την επικράτηση του Κατακουζηνού το 1347, η Σύνοδος της Κωνσταντινουπόλεως καταδίκασε τον αιρετικό Πατριάρχη Καλέκα, εκλέγοντας στη θέση του τον Ορθόδοξο κληρικό Ισίδωρο. Η ίδια Σύνοδος προχώρησε στην εκλογή 30 νέων επισκόπων, ανάμεσα στους οποίους ήταν κι ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, εκλεγείς ως Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Από της θέσεως, αυτής λάμπρυνε με την παρουσία του τον Αρχιεπισκοπικό θρόνο της Θεσσαλονίκης, υπηρετώντας με συνέπεια κι αυτοθυσία το λαό του Θεού και τη Θεολογία.

Και κατά την τρίτη φάση της ησυχαστικής έριδος (1348-1355), έστω κι αν τον είχαν εξορίσει, όπου μάλιστα υπόφερε ως αιχμάλωτος των Τούρκων, αγέρωχα συνέχισε τον αγώνα του με επιτυχία. Έγινε το ορατό σύμβολο της Ορθοδοξίας των Ορθοδόξων. Τελικά σε ηλικία 63 χρονών, στις 14 Νοεμβρίου 1359, μετά από βαριά ασθένεια κοιμήθηκε, αφήνοντας όμως ήδη πίσω του ένα τεράστιο συγγραφικό έργο, μέσα από το οποίο καθορίζεται με σαφήνεια το περιεχόμενο της πίστεως της αρχέγονης Εκκλησίας, όπως αυτή μαρτυρείται από την αγία Γραφή, τις αποφάσεις των Οικουμενικών Συνόδων και το συγγραφικό έργο των Πατέρων της Εκκλησίας μας. Η μεγάλη θεολογική προσφορά του κι η αγιότητα του βίου του, που εκδηλώθηκε με μαρτυρίες θαυμάτων, αποτέλεσαν κίνητρα για να τιμάται από τοπικές Εκκλησίες ως άγιος. Μάλιστα εννιά χρόνια μετά την κοίμησή του, το 1368, η Σύνοδος της Κωνσταντινουπόλεως, με πρόεδρο τον Πατριάρχη Φιλόθεο, όρισε επίσημα ο Γρηγόριος Παλαμάς να εορτάζεται από την Εκκλησία ως άγιος, κατά τη δεύτερη Κυριακή των Νηστειών της Μεγάλης Τεσσαρακοστής.

Τα βιβλία του διακρίνονται σε κείμενα που αναφέρονται στο άγιο Πνεύμα, σε εποικοδομητικές και δογματικές επιστολές, κείμενα υπέρ των ησυχάζοντων μοναχών, σε ομολογιακά κείμενα, Ποιμαντικές πραγματείες, σε αντιρρητικά, αντιαιρετικά κι ασκητικά κείμενα.

Με το θεολογικό του έργο ο άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, εκτός του ότι αντιμετώπισε με θεολογική επιτυχία κάποιες προσπάθειες για διαστρέβλωση βασικών πτυχών της Ορθόδοξης διδασκαλίας, κατάφερε να ανανεώσει τη θεολογική ορολογία και να δώσει νέες κατευθύνσεις στη θεολογική σκέψη, έτσι ώστε το περιεχόμενο της πίστεως της αρχέγονης Εκκλησίας να είναι κατανοητό και προσιτό στους χριστιανούς της εποχής του. Έτσι εξασφάλιζε τις απαραίτητες εκείνες προϋποθέσεις που απαιτούντο για να ακολουθήσουν οι Χριστιανοί ανεμπόδιστα το δρόμο της εν Χριστώ σωτηρίας τους. Με το θεολογικό του έργο καθόριζε με σαφήνεια τον τρόπο με τον οποίο επιτελείται η κοινωνία του

ανθρώπου με τον Θεό (βλ.περισ. Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 4, Αθήναι, 1964, σελ. 775-796).

<https://bit.ly/3tmRIHu>